Proceedings of International Conference on Scientific Research in Natural and Social Sciences
Hosted online from Toronto, Canada.
Date: 5th October, 2023
ISSN: 2835-5326 **Website:** econferenceseries.com

TA'LIM TIZIMIDA TALABALARGA TA'LIM-TARBIYA BERISHNING ZAMONAVIY USULLARI

Rahimov Akbarjon Valiyevich
Buvayda Tumani 10-Sonli Umumiy O'rta Ta'lim Maktabi
Ingliz Tili O'qituvchisi

Annotatsitsa

Ushbu maqolada ta'lim tizimida talabalarga ta'lim-tarbiya berishning zamonaviy usullariasoslari hamda o'quv mashg'ulotlaridagi asosiy muammolardan biri talabalarning dars mashg'ulotlarida faollashtirish, nazariy-amaliy bilimlarni o'rgatish, diqqatni jamlash va qo'llash usullarini egallashni yaxshilashdan iborat.Ta'lim tizimda innavatsion metodologiya orqali talabalarga bilim berish xususiyatlari ko'rsatilib berilgan.

Kalit so'zlar: Oliy ta'lim tizimi, metodologiya, ta'lim-tarbiya, interfaol metodlar, pedagogika, innovatsion texnologiya, o'yin texnologiyasi, yuksak ma'naviyat.

Kirish

O'zbekiston Respublikasi ta'lim tizimida amalga oshirilayotgan islohotlarning bosh maqsadlaridan biri yuqori va sifatli kasbiy kompetentlikka ega mutaxassislarni tayyorlashdir. Shu bois so'nggi yillarda uzluksiz ta'lim tizimining barcha bosqichlarida pedagog kadrlarni kasbiy kompetentlik sifatlariga egaligini aniqlash va baholashga e'tibor qaratilib, bu yo'lda amaliy harakatlar olib borilmoqda. Shuni ta'kidlash joizki, oliy ta'lim muassasalarida pedagog kadrlarni mutaxassis sifatida shakllanishida ilmiy, ijtimoiy, madaniy va axloqiy mezonlar davr talabida yaratilgan. Aynan oliy ta'lim muassasasining pedagogi zamonaviy raqobat sharoitida yuqori malakali mutaxassisni shakllantirishga bevosita javobgardir. Kelajak taraqqiyoti nafaqat iqtisodiy, ijtimoiy-siyosiy va huquqiy omillarga, shu bilan birga madaniy-ma'naviy sohalarda amalga oshirilayotgan islohotlarga ham bog'liqdir. Uzbekistonda ijtimoiy xayotning barcha soxdlarida amalga oshirilayotgan isloxotlarning matssadi inson va uning manfaatlari, uning xavfsizligi va farovonligini ta'minlash xamda barkamol avlodni voyaga stkazishga

E- Conference Series
Open Access | Peer Reviewed | Conference Proceedings

karatilgandir. Uzbekiston dalat mustakill igini kulga kiritgandan keyingi vak;t ichida bosib utgan tarakkiyot yuli asrlarga archigulik samara va mazmun kasb etmokda. Ma’lumki, taravdiyotni x,arakatga keltirishda va turmushda ruy Psrayotgan jarayonlarga uz ta’sirini utkazishda jamiyat ijtimoiy-siyosiy, iktisodiy, madaniy-ma’naviy yangilanishining mux,im subyekta bulgan iMiuiap, ularni barkamol shaxe kilib tarbiyalash muxim ax,amiyatga ega. Xdr bir jamiyatning kelajagi uning ajralmas kismi va xayotiy shrurati bulgan ta’lim tizimining kay darajada rivojlanganligi bilan Pslgilanadi. Bugungi kunda mustakil tarakkiyot yulidan borayotgan mamlakatimizning uzluksiz ta’lim tizimini islox kdlish va shkomillashtirish, yangi sifat boskichiga kutarish, unga ilgor pedagogik va axborot texnologiyalarini joriy kilish xamda ta’lim samaradorligini oshirish davlat siyosati darajasiga k)p-arildi. Uzbekiston Respublikasida « Giishm tugrisida»gi Sonun va «Kadrlar tayyorlash milliy dasturi»ning kibul kilinishi bilan ueluksich ta’lim tizimi orkali zamonaviy kadrlar I ayyorlashning asosi yaratildi. Mai1umki. uchluksichlik va uzviylik ta’lim tizimida ortikcha gnkroriylikka chek kuyib, avvalo, jamiyatning ma’naviy va intellektual kolaversa, davlatning ijtimoiy va ilmiy - texnik girikkiStini gakomillashtirish omili sifatida ishlab chikarishning Gshrkiror rivojlanishini ta’minlaydi. Innovatsion pedagogik 1sxnologiyalarning rivojlanishi va ularning ukuv-tarbiya jarayoniga kirib kslishi, shuningdek, axborot texnologiyalarining tez almashinuvi va 1ikomillashuvi jarayonida xdr bir pedagog-ukituvchi uz kasbiy tayyorgarligini, pedagogik maxoratini rivojlantirib borishini talab etadi. Uzluksiz ta’lim chukur, xar taraflama asosli ta’lim-tarbiya berish, mugaxassis kadrlar tayyorlashning turli shakl, uslub, vosita, usul va Punalishlarining mukammal uygunligidan iboratdir. Uzluksiz ta’lim sifatini turli komponentalar urtasidagi uzaro alokadorlik, muayyan uslublar va usullarni ta’lim jarayoniga okilona tatbik etilishini 1a’minlaydi. Ta’limning barcha boskichlariga oid umumiy pedagogik ni didaktik talab ukuvchining dasturiy bilim, tasavvur va kunikmalari asosida mustatsil ish lash samaradorligini takomillashtirish, ilmiy fikrlashgi, Uku» faniga kizikishini kuchaytirish, kasbiy bilimlarini chukurlashtirish, machariy va amaliy mashgulot mobaynida ularning faolligini oshirishdan iboratdir. Jax,on pedagogik tajribasi, zamonaviy pedagogik texnologiyalarning ukuvchilarni fanlarga kiziktirishga, ularning mustakil ishlashda faolliklarini oshirishga imkoniyati cheksiz ekanligini

E- Conference Series
Open Access | Peer Reviewed | Conference Proceedings
E- CONFERENCE SERIES

tasdikdamokda. Ta’limning bugungi vazifasi ukuvchilarni kun sayin takomillashib borayotgan axborot-ta’lim muxiti sharoitida mustakil ravishda faoliyat kursata olishga, axborot okimidan okilona foydalanishga urgatishdan iboratdir. Buning uchun, ularga uzluksiz ravishda mustatsil ishlash imkoniyati va sharoitini yaratib berish zarur. Uzbekiston Respublikasi demokrat™, xukukiy va fukarolik jamiyatini kurish yulidan borayotgan bir paytda ta’lim soxdsida amalga oshirilayotgan isloxotlarning bosh matssadi va xarakatga keltiruvchi kuchi xar tomonlama rivojlangan barkamol insonni tarbiyalashdan iboratdir. Mamlakatimiz rivojlanishining muxim sharti zamonaviy iktisodiyog, fan, madaniyat, texnika, texnologiya rivoji asosida kadrlar tayyorlashning takomillashgan tizimining amal kilishiga erishishdir. Respublikada «Kadrlar tayyorlash milliy dasturi»

Ta’lim tizmidagi o‘quv jarayonining sifati ko‘plab omillarga bog‘liq bo‘lib, ular orasida ta’lim berish metodlari hal qiluvchi ahamiyatga ega. Ta’lim berish jarayonida talabalarga mustaqil ilm olish va ijodiy muxitni yaratish, ularni shaxs sifatida rivojlanishiga ijobiy ta’sir ko‘rsatadi. Usul va metod tushunchalari o‘zaro bog‘liqdir, chunki ularning har biri muxim ahamiyatga ega bo‘lgan vazifalarni bajaradi. Ta’lim metodlari: tushuncha, funksiya, tasniflash kabi vazifalarni bajaradi. «Metod» so‘zining yunoncha tarjimasi «tadqiqot, usul, maqsadga erishish yo‘li» kabi ma’nolarni anglatadi. Falsafiy lug‘atlarda ushbu tushuncha umumiy tarzda “maqsadga erishish usullari” deya sharhlangan.

Pedagogika amaliyotida o‘qitish usullari va metodlarining ko‘plab ma’lumotlari to‘plangan. Ularni to‘g‘ri tanlashda turli sharoitlar, o‘qitilayotgan fanning xarakteri, bolalarning yosh xususiyatlari, oldingi tayyorgarlik darajasi va hokazolar hisobga olinadi.

Yurtimizda ta’lim tizimida pedagogik maxoratlarni shakllantirishning ijtimoiy – falsafiy va tarixiy asoslari mavjud. Hozirgi kunda zamonaviy pedagog talablarini bajarishning zaruratlaridan biri kasbga aloqador, tarixan boy an’analarni o‘zlashtirishdir. Asrlar mobaynida yurtimiz buyuk ustoz va olimlarni yetishtirishbilan mashxur bo‘lib kelgan. Ana shundan ustozlardan biri Abu Nasr Forobiy hisoblanadi. Unga “Muallim as-soniy” nomi berilishi tasodifiy jarayon emas. Forobiyning bizga qoldirgan ilmiy merosi sharqda pedagogika ilmini shakllanishida eng muhim ahamiyatga ega bo‘ldi.

E- Conference Series
Open Access | Peer Reviewed | Conference Proceedings
E- CONFERENCE SERIES

ISSN: 2835-5326 Website: econferenceseries.com

Forobiyning fan va san'atning afzalligi haqidagi risolasida o'quv jarayonini tashkil etish va o'qitish metodlarini qo'yiladigan talablar ifodalangan. Olim o'zining o'qitish metodlari haqidagi tushunchalarida talabalarga turli bilimlarni berish bilan birga, mustaqil holda bilim olish omillarini ham ko'rsatib o'tib, bunday turdagi bilimlarning zarurligiga shak-shubhasiz ishontirish kerakligini uqtirgan.

Sharq qomusiy olimlarining asarlarini tahlil qilish, hozirgi terminologiyadan foydalanib, mazkur asarlar mualliflarini prinsiplari va o'qitish metodlari bilishning umumiy qonunlariga muvofiqligini aniqash imkonini beradi. Barcha qomusiy olimlar foydalangan o'qitish metodlarini bir necha guruhga ajratish mumkin. Bular: ko'rgazmali tajriba metodlari (Ibn Sino), bilimlarni bayon qilishning savol-javobli yo'llari (Abu Rayhon Beruniy, al-Xorazmiy), ko'nikma va malakalarni shakllantirish metodlari, bilimlarni tekshirish metodlari (Forobiy, al-Xorazmiy) va hokazolardan iboratdir. Shunisi diqqatga sazovorki, mazkur olimlarning barchasi talabalar faoliyatini kuchaytirish va ularda mantiqiy tafakkurni rivojlantirish maqsadini ko'zlagandir.

Burxoniddin Zarnudjiyning fikricha, insonni bilish faoliyati bilmaslikdan bilishga qarab boradi deb ta'kidlaydi. Aql - faol, ijodiy kuchdir, koinotni o'rgatuvchi bilimlar esa insonni qurollantiradi. Ammo bilish dastlab tajribadan ustun bo'lishi mumkin emas. Chunki umuminsoniy aql tushunchasi taqqoslash, kuzatish va tajriba omildan tashkil topadi. Ushbu fikrlar pedagogika inson hissiy idrokini boyitishi bilangina o'zining bilimlarini oshira oladi degan xulosani chiqarish mumkin. Shuning uchun ta'limda talabalarning o'zidagi tajribaga tayangan metodlardan iloji boricha keng foydalanish kerak.

Metodlar va usullar pedagog tomonidan darsda hal qilishi mo'ljallangan masalalardan kelib chiqib tanlanadi. Chunonchi, yangi manbani bayon etishda bir xil metodlar qo'llansa, uni mustahkamlashda ikkinchi va mavzuni umumlashtirishda yana boshqa xil metodlar qo'llanadi. Darsni bir bosqichdan ikkinchi bosqichiga o'tishda mantiqiy fikrlash va amaliy qo'llash metodlardan foydalanish muhimdir. Pedagog darsning boshida savol javobni amalga oshiradi va talabalarni mavzu yuzasidan umumiy bilimlarini aniqlab, guruhning diqqat-e'tiborini yangi mavzudagi dolzarb muammolar va ularning yechimiga qaratadi. Dastlab savollarga batafsil javob bera oladigan talabalardan so'raydi. Natijada guruxning bir qismi

E- Conference Series
Open Access | Peer Reviewed | Conference Proceedings
E- CONFERENCE SERIES

uchun murakkablik qilgan material tushunarli bo‘ladi. Bu usul talabalarning mashg‘ulotlardagi kamchiliklarini payqash va shu zaxoti bartaraf etishda yordam beradi. Mazkur usulning samaradorligi ham xuddi ana shundadir.

REFERENCES

1.O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2017 yil 7 fevraldagi “O‘zbekiston Respublikasini yanada rivojlantirish bo‘yicha Harakatlar strategiyasi to‘g‘risida”gi PF-4947-sonli farmoni-www.lex.uz

2.O‘zbekiston Respublikasi “Aholi bandligi to‘g‘risida”gi O‘RQ-642-sonli Qonuni / Qonun hujjatlari ma’lumotlari milliy bazasi, 20.10.2020 y., 03/20/642/1396-son - https://lex.uz/docs/5055690.

2. J. S. Ramatov, & M. Hasanov (2022). SHAXS DINIY DUNYOQARASHINING SHAKLLANISHIDA ILMNING AHAMIYATI.
Academic research in educational sciences, 3 (7), 35-39. 3. F. A. Kushakov, M. N. Hasanov, R. O‘. Baratov, J. S. Ramatov, & S. H.
Sultanov (2022). YANGI O‘ZBEKISTONDA INSON HUQUQLARI VA SO‘Z ERKINLIGI. Academic research in educational sciences, 3 (10), 803-810. 4. Ramatov, J.S., Baratov, R.O‘., Kushakov, Fayzulla Abdullayevich, Valiyev, L.A., & Xasanov, M.N. (2022). TRANSPORT TIZIMI TARAQQIYOT BOSQICHLARI (O‘ZBEKISTON TEMIR YO‘L TRANSPORTI MISOLIDA).
Oriental renaissance: Innovative, educational, natural and social sciences, 2 (9), 606-612.

5. J. S. Ramatov, M. Hasanov, & Lochin Azamatovich Valiyev (2022).
AUROBINDO GXOSH HAYOTI VA ILMIY FALSAFIY ME’ROSI. Academic research in educational sciences, 3 (6), 1161-1169.

6. M.N.Hasanov, A.A.Azimbayev, Halilov O‘., & Karimov B. (2022). ABU NASR FOROBIYNING SHAXS MA’NAVIY KAMOLOTIGA DOIR
QARASHLARI . JOURNAL OF NEW CENTURY INNOVATIONS, 4(3), 147–153.
Retrieved from

7. J. S. Ramatov, & M. Hasanov (2022). MAFKURAVIY TAHDIDLARNI OLDINI OLISHDA AXLOQIY TARBIYANING AHAMIYATI. Academic research in

E- Conference Series
Open Access | Peer Reviewed | Conference Proceedings
E- CONFERENCE SERIES

educational sciences, 3 (6), 952-956. 8. Ramatov, J.S., Hasanov, M.N., & Jumaniyozova, N.S. (2022). TALABA- YOSHLAR MA'NAVIY DUNYOQARASHINI SHAKLLANTIRISHNING
SAMARALI USULLARI. Oriental renaissance: Innovative, educational, natural and social sciences, 2 (10-2), 866-874. 9. Ramatov, J.S., Umarova, Rozigul , & Khasanov, M.N. (2022). METHOD OF DETERMINATION OF TRANSPORT INTENSITY IN URBAN CONDITIONS.
Oriental renaissance: Innovative, educational, natural and social sciences, 2 (6), 931-936.
10. Erniyozov U., RAMATOV J ., Tuxtaboyev E., Valiyev L., Jumaniyozova N., & Xasanov M. (2022). SHRI AUROBINDO QARASHLARIDA INSON VA UNING MA'NAVIY YUKSALISH ZARURATI . World Scientific Research Journal, 9(1), 197–202. Retrieved from
http://www.wsrjournal.com/index.php/wsrj/article/view/2285
10.Abdurashidova, Nilufar Abdurashidovna, & Hasanov, M. (2022). YOSHLAR DUNYOQARASHIDA DIN VA AXLOQNING O'ZARO MUTANOSIBLIGI. Oriental renaissance: Innovative, educational, natural and social sciences, 2 (10), 1226-1235.
11. Ramatov, J.S., Valiev, L.A., Xasanov, M.N. XIX ASRDA HINDISTONDAGI IZHTIMOII - FALSAFIY JARAYONLAR // ORIENSS. 2022. №6. URL: https://cyberleninka.ru/article/n/hih-asrda-indistondagi-izhtimoiy-falsafiy-zharayonlar (kirish 12/11/2022).
12. J. S. Ramatov, & M. Hasanov (2022). SHAXS DINIY DUNYOQARASHINING SHAKLLANISHIDA ILMNING AHAMIYATI. Academic research in educational sciences, 3 (7), 35-39.
13. Jumaniyoz Sultonovich Ramatov, Mashkura Inamjanovana Raximova, & Mirshod No'monovich Hasanov (2022). MAFKURAVIY TAHDIDLARNI OLDINI OLISHDA ISLOMIY QADRIYATLARNING O'RNI. Academic research in educational sciences, 3 (6), 1031-1036.
14. Z. N. Boboshev, M.N.Hasanov, & E.A.Nurullayev. (2022). ABU NASR FOROBIYNING PEDAGOGIKA FANINING ASOSCHISI SIFATIDA .

E- Conference Series
Open Access | Peer Reviewed | Conference Proceedings
E- CONFERENCE SERIES

JOURNAL OF NEW CENTURY INNOVATIONS, 4(3), 108–115. Retrieved from http://wsrjournal.com/index.php/new/article/view/623
15. J. S. Ramatov, M. Hasanov, & Lochin Azamatovich Valiyev (2022). AUROBINDO GXOSH HAYOTI VA ILMIY FALSAFIY ME'ROSI. Academic research in educational sciences, 3 (6), 1161-1169.
16. J. S. Ramatov, M. Hasanov AL-FAROBIY SIYOSIY DAVRAN VA IJTIMOIY-MADANIY AHVOL // Pedagogik fanlarda akademik tadqiqotlar. 2022 yil. 6-son. URL: https://cyberleninka.ru/article/n/al-farobiy-davridagi-siyosiy-va-izhtimoiy-madaniy-vaziyat (kirish sanasi: 12.11.2022).
17.M.N.Hasanov, A.A.Azimbayev, Halilov O‘., & Karimov B. (2022). ABU NASR FOROBIYNING SHAXS MA'NAVIY KAMOLOTIGA DOIR QARASHLARI . JOURNAL OF NEW CENTURY INNOVATIONS, 4(3), 147–153. Retrieved from http://www.wsrjournal.com/index.php/new/article/view/629
18. J. S. Ramatov, & M. Hasanov (2022). MAFKURAVIY TAHDIDLARNI OLDINI OLISHDA AXLOQIY TARBIYANING AHAMIYATI. Academic research in educational sciences, 3 (6), 952-956.
19.Ramatov, J.S., & Khasanov, M.N. (2022). ANALYSIS OF THEORETICAL MODEL OF INNOVATION INVOLVEMENT IN EDUCATIONAL PRACTICE. Oriental renaissance: Innovative, educational, natural and social sciences, 2 (6), 937-942.
20. Ramatov, J. S., Muratova, D., Sultanov, S. H., Tuxtaboyev, E., Kushakov, F., & Xasanov, M. N. (2022). IJTIMOIY ADOLAT VA QADRIYATLAR PLYURALIZMI. World scientific research journal, 8(1), 102-108.
21. J. S. Ramatov, L. A. Valiyev, & M. N. Xasanov (2022). AUROBINDO GHOSH TALQINIDA INSON BORLIG‘INING ANTROPOLOGIK JIHATLARI. Academic research in educational sciences, 3 (6), 688-695.
23. Jo‘raboyev, N. Y., Kushakov, F. A., Sultanov, S. H., & Xasanov, M. N. (2022). KONFUSIYLIK XUSUSIYATLARIDAN XITOY FALSAFASINING KENGAYISHI. World scientific research journal, 9(2), 37-42.
24. Ruzigul, U., Nasirjan, J., Dilmurodkhakim, A., Mirshod, H., & Urozboy, E. (2020). Rationale and history of human reflections in the muslim philosophy. International Journal of Advanced Science and Technology, 29(5), 1453-1458.

E- Conference Series
Open Access | Peer Reviewed | Conference Proceedings
E- CONFERENCE SERIES

ISSN: 2835-5326 **Website:** econferenceseries.com

25. Ramatov, J. S., Erniyozov, U. K., Sultanov, S. H., & Xasanov, M. N. (2022). SAN’ATNING TARIXIY-FALSAFIY ASOSLARINING BUGUNGI KUNDAGI AXAMIYATI. World scientific research journal, 9(2), 65-70.
26. Mirshod No‘monovich Hasanov (2022). ABU NASR FOROBIY TA’LIMOTI ASOSIDA BARKAMOL SHAXSNI SHAKLLANTIRILISH MASALALARI. Academic research in educational sciences, 3 (10), 393-398.
4. Yo‘ldoshev J.G‘. Pedagogik texnologiyalar. – T., 2000

E- Conference Series
Open Access | Peer Reviewed | Conference Proceedings
E- CONFERENCE SERIES